

Prețurile din Țara Românească și Moldova între anii 1601 — 1626

VITALIE STĂNICĂ

La noi s-a publicat destul de puțin în acest domeniu¹ pentru a ne face o imagine mai cuprinzătoare asupra economiei românești. Un astfel de studiu este și dificil de alcătuit din cauza sărăciei izvoarelor, care, cel puțin pentru Moldova, este aproape descurajatoare.

Cert este însă că în primul pătrar al veacului al XVII-lea exista o intensă viață economică, activau negustorii, se afla capital cămătăresc. Istoricul află relativ mai multe consemnări ale prețurilor, îndeosebi din documentele Țării Românești.

Că există negustori este vădit, dar că practică comerțul și unele persoane care nu sînt încadrate în bresle negustorești sînt cîteva date pe care le exemplificăm în continuare. Astfel, un oarecare Andronie împrumută de la Oprea, fiul lui Zlatea din Izvorani-Gorj, suma de 350 de galbeni cu care cumpără 700 de berbeci și-i trimite peste Dunăre² spre a-i vinde acolo cu cîștig. Și mai mult, un boier, spătarul Balea, văzînd deosebita ieftinătate a vitelor în timpul bătăliei lui Radu Șerban de la Brașov (iulie 1611), își vinde partea sa din satul Sărățeni cu 20 000 de aspri, spre a-i investi în vite³ și, evident, a le revinde mai tîrziu cu mare cîștig.

Numerarul necesar alît tranzacțiilor cu sate, vecini, ocine, cît și negoțului propriu-zis, la nevoie, se putea găsi pe la cămătarii turci de dincolo de Dunăre sau de la Giurgiu, dar și aici în țară. Dacă Radu Buzescu, în pragul morții, avea circa 5 000 de galbeni disponibili lichizi, existau și alții, mult mai puțin importanți decît el, care posedau sume de bani ce le împrumutau. Dragomir, fiul lui Cioroescul, spre exemplu, lua în anul 1625 o camătă de aproximativ 41% pe o perioadă mai mică de un an (50 galbeni dobîndă la un împrumut de 24 000 aspri)⁴.

Dobinzile pe care erau nevoiți a le plăti cei care aveau nevoie de bani erau deosebit de ridicate. Cămătarii turci luau și 7% pe lună; cu toate acestea, se puteau găsi bani disponibili.

Tranzacțiile în vechime se făceau direct, prin troc, sau printr-un intermediar. Acest intermediar ajunge să fie metalul-etalon (aurul, argintul), moneda. Chiar dacă persistă multă vreme și trocul, moneda își face tot mai mult loc pe piață⁵.

¹ Vezi de ex. Lia Lehr, *Comerțul Țării Românești și Moldovei în a doua jumătate a secolului XVI și prima jumătate a secolului XVII*, în „Studii și materiale de istorie medie”, vol. IV, 1960; R. Cămărășescu, C. Fotino, *Din istoria prețurilor. Evoluția prețului cailor în Țara Românească, (secolele XV—XVII)*, în „Studii și materiale de istorie medie”, vol. VI, 1973.

² *Documente privind istoria României, B. Țara Românească*, (pe viitor DIR B. TF) veacul XVII, vol. III, 1951, p. 25—26.

³ DIR, B. ȚR, veacul XVII, vol. II, 1951, p. 12—13.

⁴ *Ibidem*, vol. IV, 1954, p. 555—556.

⁵ Asupra acestui subiect, vezi G. Zane, *Economia de schimb în Principatele Române*, 1930, p. 27 ș.a.

În primul sfert al secolului al XVII-lea găsim încă schimburi în care nu intervine moneda nici ca mijloc de plată, nici măcar ca măsură a valorii. Acesta este și un mare inconvenient în stabilirea și studiul prețurilor.

Persistă, de asemenea, tranzacțiile mixte, adică se schimbă mărfuri pe alte mărfuri și bani. Dar, din fericire pentru cel care se ocupă de prețuri, există și tranzacții în care marfa este evaluată sau plătită numai în monedă.

Monedele cele mai uzitate în această perioadă erau asprul și galbenul în Țara Românească, iar în Moldova, talerul și galbenul.

Echivalența între ele, așa cum reiese din documente, era: 1 galben valora 200 de aspri sau 20 costande. Talerul echivala cu 13 costande, așadar 130 de aspri. Dintre aceste monede, asprul turcesc era cel mai supus fluctuațiilor⁶, de obicei coborât.

★

Este deosebit de important a încerca în primul rând stabilirea prețului principalului mijloc de producție în sistemul economiei agrare, pământul, pentru care se purtau atâtea procese, dintre care unele fără de sfârșit, sau se folosea orice procedeu pentru sporirea cantității de stînjeni sau pogoane de către foarte mulți locuitori.

Desigur că în funcție de calitatea sau starea pământului și, mai ales, dacă era sau nu lucrat, prețurile difereau foarte mult. Mai difereau și în funcție de recoltă, de starea de pace sau război, de presiunea ce o putea exercita vreun dregător care voia să intre în posesia a cit mai mult pământ.

Terenul arabil ce se însămînța cu cereale (griu, mei) se estima între 100—200 aspri falcea de arătură⁷ și tot cam atît valora falcea de livadă⁸.

Se cunoaște și prețul aproximativ al defrișărilor, curățirilor, care oscila între 100—150 aspri pentru un ogor⁹.

Prețul viilor este rar indicat în documente dar per pogon începea de la 120 aspri¹⁰ și ajungea pînă la 1800 aspri¹¹. Desigur că prețul diferea după regiuni sau chiar anumite dealuri, cum ar fi dealurile Piteștilor sau ale Bucureștilor, ale căror vii erau mai scumpe, ajungînd la suma de 16 000 aspri, plătită pentru 4 răzoare de vie în Dealul Bucureștilor în 1626¹².

În Moldova se consemnează, de regulă, numai prețul viilor din renumitele podgorii ale Cotnarilor și Hușilor. Astfel, falcea de vie din aceste podgorii se vindea cu prețuri destul de ridicate ce porneau de la 60 de taleri¹³ și ajungeau la 150 de galbeni¹⁴.

Prețul global al terenurilor, atît arabile cit și de pădure, pășune, baltă etc., al „ocinelor“ cum apare în documente, era extrem de oscilant. El începea de la 7 aspri pentru stînjen¹⁵ și ajungea pînă la 160 aspri stînjenul în satul Pirliti-Ialomita, fără a include și pe vecini¹⁶. Mai mult ca sigur această diferență mare

⁶ Vezi Tahsin Gemil, *Date noi privind haraciul Țărilor Române în secolul al XVII-lea*, în „Revista de istorie“, tom. XXX nr. 8, 1977.

⁷ *Documenta Romaniae Historica, B. Țara Românească* (pe viitor DRH, B,TR), vol. XXI, 1965, p. 374.

⁸ DR. B. TR. *veacul XVII*, vol. II, 1951, p. 408—409.

⁹ *Ibidem*, vol. I, 1951, p. 204.

¹⁰ *Ibidem*, vol. II, 1951, p. 203—206.

¹¹ *Ibidem*, vol. IV, 1954, p. 203—204.

¹² *Ibidem*, vol. IV, 1954, p. 203—204.

¹³ DRH. B. TR, vol. XXI, 1965, p. 300—302.

¹⁴ DRH. A. Moldova, vol. XXII, 1974, p. 334.

¹⁵ DR. A. Moldova, *veacul XVII*, vol. IV, 1956, p. 264—269.

¹⁶ DR. B. TR. *veacul XVII*, vol. II, 1951, p. 429—430.

¹⁷ DRH. B. TR., vol. XXI, 1965, p. 215—221.

provine de acolo că sumele mari se cereau pentru terenul arabil, iar cele mici pentru terenurile sărace.

Cea mai mare parte a pământului agricol nu apare însă prețuit separat, ci în cadrul satelor. Prețul acestor unități (satele) cuprinde atât vatra cu casele, terenurile aferente, lucrate și nelucrate, cât și elementul uman, producătorii direcți, țărani liberi sau dependenți. Din acest motiv, prețul satelor nu exprimă decât o valoare globală, prea generală, chiar dacă găsim și cazuri de prețuiri ale satelor fără vecini, de exemplu, cu 10 000 de aspri unul¹⁷ și cu 40 000 aspri altul¹⁸.

Așa stînd lucrurile, prețurile satelor fiind prea legate de elementul om, nici nu s-ar putea prezenta cîteva evaluări ale acestora, fără a considera ca un element foarte important al prețului oamenii care trăiesc și produc acolo.

Pentru noi, prețul satelor este foarte general, pentru că, de cele mai multe ori, de altfel firesc, documentele ce-l dau nu menționează nici măcar sumar cantitatea și calitatea pământului, bunurile și numărul de locuitori. Aceste prețuri pornesc de la suma de 28 000 aspri¹⁹ și ajung pînă la sume mari, ca de pildă satul Herești-Ilfov, a cărui valoare în anul 1623 era de 1 000 de galbeni²⁰ (200 000 de aspri).

În Moldova, prețul satelor întregi, ce se negociază, oscilează între 120 și 500 de galbeni²¹.

Prețul ce sînt nevoiți să-l plătească vecinii pentru a se elibera este, de regulă, mai mare decît cel primit în momentul căderii în starea de dependență. Satele de vecini plătesc (uneori nu o singură dată) prețul eliberării lor cu sume începînd cu 13 000 aspri²² și sfîrșind cu suma colosală de 150 000 de aspri²³.

Individual, rumîinii cînd se eliberează cu delnița lor, trebuie să plătească între 900—20 000 de aspri²⁴. Atunci cînd nu li se permite răscumpărarea decît „cu capetele“, adică fără pămînt, prețul eliberării variază între 2 000—6 000 aspri²⁵.

Prețul rumînilor cu delnița lor, care li se plătește la aservire sau se folosește în tranzacțiile dintre feudali, flota între 300—15 000 aspri²⁶. Se observă o ușoară urcare a valorii vecinilor către sfîrșitul primului pătrar al veacului al XVII-lea.

Documentele epocii menționează unele cazuri în care rumîinii își obțin eliberarea plătînd importante sume de bani; dar numai pentru persoana lor; fără ocină. De regulă este vorba de persoane vîrstnice, bolnave sau aflate în situații grele. Prețurile pe care le primesc stăpînii feudali în schimbul libertății rumînilor fără ocină, pornesc de la 3 000 de aspri²⁷ și urcă pînă la suma de 6 000 aspri²⁸. Există și cazul invers, adică cumpărarea de către boier a unui vecin fără ocină, al cărui preț a fost de 2 000 de aspri²⁹.

Important mijloc de producție în sistemul economiei agrare din evul mediu, morile de apă au, în general, un preț destul de ridicat și o firească căutare.

¹⁷ *Ibidem*, vol. IV, 1954, p. 50—51.

¹⁸ *Ibidem*, p. 62—63.

¹⁹ *Ibidem*, vol. II, 1951, p. 225—227.

²⁰ *Ibidem*, vol. IV, 1954, p. 329.

²¹ *DIR. A. Moldova, veacul XVII*, vol. III, 1954, p. 2.

²² *DIR. B.Ț.R. veacul XVII*, vol. II, p. 265—267.

²³ *Ibidem*, p. 228—229.

²⁴ *Ibidem*, vol. IV, 1954, p. 554.

²⁵ *Ibidem*, vol. III, 1951, p. 525—526.

²⁶ *DRH. B.Ț.R.*, vol. XXI, 1965, p. 163—167.

²⁷ *Ibidem*, p. 338—345.

²⁸ *DIR. B.Ț.R. veacul XVII*, vol. III, 1951, p. 525—526.

²⁹ *DRH. B.Ț.R.*, vol. XXIII.

Vadurile de moară în care se construiau morile sînt apreciate la prețuri relativ neomogene, de la 1 200 aspri³⁰ pînă la 16 000 de aspri³¹.

Prețul morilor propriu-zise prezintă și el același joc. Pornind de la 4 000 aspri³², prețul lor urcă pînă la 40 000 de aspri pentru o moară cu două roți și cu grădina aferentă, la Curtea de Argeș³³, iar în alt caz, numai o jumătate dintr-o moară cu două roți și cu jumătate din grădina ei din Tirgoviște se vinde cu 15 200 aspri în anul 1627³⁴. Prin urmare, morile de pe teritoriul orașelor se vindeau cu un preț mult mai mare decît al celor din sate.

Interesante sînt și prețurile ce le găsim în documente pentru materialele și lucrările de executare a morilor. Astfel, un car de lemne de construcție pentru moară se plătea prin anul 1622 cu 1 galben³⁵, o piatră de moară cu 4 galbeni și jumătate³⁶, iar pentru executarea gardurilor de la o moară se luau 10 galbeni și jumătate³⁷. Tot așa, pentru refacerea unei mori, probabil mai mică, se plăteau în anul 1627, 8 galbeni³⁸.

În Moldova, găsim vinzîndu-se vaduri de moară cu prețuri între 16 taleri în 1618³⁹ și 80 de taleri în anul 1626⁴⁰. Morile prețuiesc de la 30 de galbeni⁴¹ pînă la 120 de galbeni în cazul unei mori cu două roți,⁴²

Prețul altor elemente componente ale sistemului agricol apare mai rar. Iazurile și bălțile, din care se pescuia aveau o valoare de 200—360 aspri⁴³, în Țara Românească, iar în Moldova era cu mult mai mare, între 6 și 80 taleri⁴⁴; cu certitudine și suprafața lor trebuie să fi fost mai mare. Un loc de helesteu s-a cumpărat în anul 1615 cu 12 taleri, iar facerea iazului pe acel loc a costat tot atîția bani⁴⁵.

Prisăcile, amenajate de obicei în pădure, se vindeau cu 120 aspri⁴⁶ în Țara Românească, iar în Moldova cu 35 de taleri⁴⁷, cînd aveau firește temnic, grădini și poiană. Prețul stupilor era în Țara Românească în jurul sumei de 130 aspri⁴⁸, pe cînd în Moldova era ceva mai mare, în jur de 1 galben⁴⁹.

Animalele, dintre care unele erau folosite în procesul muncii (caii și boii de tracțiune), altele crescute fie pentru consum intern (vacii, oi, porci), fie pentru export (boii de negoț, berbecii și oile), au prețuri care se fixau în funcție de: belșug sau secetă; pace sau război; situația exportului, mai ales către Poarta Otomană.

Prețul cailor⁵⁰, în medie, în Țara Românească, în primul sfert al secolului XVII, era de 2 238 aspri, aproape dublu față de ultimul sfert al veacului

³⁰ DIR. B.ȚR. *veacul XVII*, vol. IV, p. 480—482.

³¹ *Ibidem*, vol. III, p. 159—161.

³² DRH. B. ȚR. vol. XXI, 1965, p. 300—302.

³³ DIR. B. ȚR. *veacul XVII*, vol. III, 1951, p. 503.

³⁴ DRH. B. ȚR. vol. XXI, 1965, p. 408.

³⁵ DIR. B.ȚR. *veacul XVII*, vol. IV, 1954, p. 183.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ DRH. B.ȚR. vol. XXI, 1965, p. 412—415.

³⁹ DIR. A. Moldova, *veacul XVII*, vol. IV, 1956, p. 243—244.

⁴⁰ DRH. A. Moldova, vol. XIX, 1969, p. 141—142.

⁴¹ *Ibidem*, p. 466—468.

⁴² *Ibidem*, p. 155—156.

⁴³ DIR. B.ȚR. *veacul XVII*, vol. IV, 1954, p. 82—84.

⁴⁴ DIR. A. Moldova, *veacul XVII*, vol. III, 1954, p. 185—186; *ibidem*, vol. IV, 1956, p. 114—116.

⁴⁵ *Ibidem*, vol. III, 1954, p. 219.

⁴⁶ DIR. B.ȚR. *veacul XVII*, vol. IV, 1954, p. 82—84.

⁴⁷ DIR. A. Moldova, *veacul XVII*, vol. IV, 1956, p. 44.

⁴⁸ DIR. B.ȚR. *veacul XVII*, vol. IV, 1954, p. 576—577.

⁴⁹ DIR. A. Moldova, *veacul XVII*, vol. IV, 1956, p. 428—429.

⁵⁰ Cf. analiza temeinică făcută de R. Cămărășescu și C. Fotino, *op. cit.*, p. 225—241.

precedent. Cea mai mare urcare a prețurilor a avut loc în cel de-al doilea deceniu al secolului al XVII-lea⁵¹.

În Moldova, prețurile sînt între 2 000 și 10 000 de aspri, existînd și salturi ale lor, în cazuri izolate, pînă la 20 000 sau chiar 50 000 de aspri, desigur, în funcție de rasa cailor⁵².

Prețul boilor cel mai des întîlnit este de 1 000 aspri, dar el oscilează de fapt între 950⁵³, și 2 000 de aspri⁵⁴. Există documente în care se consemnează în timp de război asemenea prețuri la animale care par puțin verosimile. Documentele din vremea luptelor purtate de Radu Șerban la Brașov, în iulie 1611 pretind că atunci cu 4 aspri se putea cumpăra o oaie, iar vacile și boii cu cîte 100 de aspri⁵⁵. Or, starea de război a existat și înainte de acea bătălie și după ea, dar prețuri atît de scăzute pentru epoca respectivă n-au fost consemnate.

În Moldova, prețurile boilor ziși de negoț, cu excelente calități, erau desigur mai ridicate decît în Țara Românească ajungînd la 32 de galbeni unul în 1628⁵⁶. Boii obișnuiți erau însă la un nivel inferior al mediei prețurilor față de Țara Românească, sub 1 000 de aspri, adică între 2 și 4 galbeni⁵⁷.

Cu un preț ceva mai mic se vindeau vacile. Acest preț pornea de la 750 aspri⁵⁸ și putea atinge suma de 1 750 aspri⁵⁹. La fel și în Moldova, prețul varia între 1 galben și jumătate⁶⁰ pînă la valoarea de 18 zloți⁶¹.

Oile, foarte căutate de turci, prețuiau între 100—200 aspri⁶² pe piața internă în Țara Românească, iar în Moldova aveau o valoare ceva mai ridicată, atîngînd și suma de 4 zloți⁶³ pentru un exemplar, evident, de rasă, cu miel și lînă.

În sfîrșit, porcii sînt menționați destul de rar în tranzacțiile consemnate în documente, probabil și pentru faptul că nu interesau piața turcească. Astfel, dacã o mențiune din al treilea sfert al veacului al XVI-lea vorbește de 120 de aspri⁶⁴, în al doilea deceniu al secolului al XVII-lea prețul urcă la 260 aspri⁶⁵. În Moldova prețurile erau între 2 și 4 taleri pentru un porc gras⁶⁶.

Cerealele aveau un preț relativ ridicat, mai ales în vreme de foamete. Cum astfel de perioade negre apăreau destul de des, iar rezerve mari de cereale nu existau, prețul ridicat era firesc. Însăși menționarea prețului grînelor în documentele de epocă este legată, în cea mai mare parte, tot de astfel de urcări ale prețului. Este foarte adevărat că în timpul foametei de pe vremea lui Radu Șerban Voievod (prin anul 1610) prețurile cerealelor ating cel mai înalt nivel (ferdeleaua de grîu ajunge la 320 aspri⁶⁷, iar cea de mei la 230 aspri⁶⁸), care nivel, în mod obișnuit, însemnează 100—200 aspri⁶⁹ pentru speia de grîu.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Lia Lehr, *op. cit.*, p. 240.

⁵³ DRH.B.ȚR. vol. XXIV, 1974, p. 115—116.

⁵⁴ DIR. B.ȚR. *veacul XVII*, vol. II, 1951, p. 12—13.

⁵⁵ DIR.B.ȚR. *veacul XVII*, vol. II, 1951, p. 12—13.

⁵⁶ DRH. A. Moldova, vol. XIX, 1969, p. 628—629.

⁵⁷ DIR.A.M. *veacul XVII*, vol. IV, 1956, p. 10—12 ; *ibidem*, vol. III, 1954, p. 66.

⁵⁸ DIR.B.ȚR. *veacul XVII*, vol. IV, 1954, p. 576—577.

⁵⁹ *Ibidem*, vol. I, 1951, p. 176—178.

⁶⁰ DIR. A. Moldova, *veacul XVII*, vol. III, 1954, p. 66.

⁶¹ DRH. A. Moldova, vol. XIX, 1969, p. 628—629.

⁶² DIR.B.ȚR. *veacul XVII*, vol. I, 1951, p. 186—187.

⁶³ DRH. A. Moldova, vol. XIX, 1969, p. 628—629.

⁶⁴ DIR.B.ȚR. *veacul XVII*, vol. I, 1951, p. 366—368.

⁶⁵ DRH.B.ȚR. vol. XXIV, 1974, p. 115—116.

⁶⁶ Lia Lehr, *op. cit.*, p. 275.

⁶⁷ DIR.B.ȚR. *veacul XVII*, vol. II, 1951, p. 370—372.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ DIR.B.ȚR. *veacul XVII*, vol. IV, 1954, p. 34—36.

Valoarea locurilor de casă și a caselor era, firesc, mai coborâtă la sate și mult mai ridicată la orașe. Astfel, casele de locuit, care se vindeau de regulă cu loc sau chiar grădină în jurul lor, prețuiau la sate între 160⁷⁰ și 1 000⁷¹ aspri, iar în Tirgoviște se negociau casele (care aveau de obicei pivniță) pentru sume de la 3 000⁷² la 20 000 aspri⁷³. Locurile de casă cu pivniță, grădini, locuri în jur, din același oraș, se vindeau pentru 7 000⁷⁴ și chiar pentru 9 000 aspri⁷⁵. În București, locurile de casă valorau între 1 000⁷⁶ și 3 000 de aspri⁷, în schimb locurile pentru construcții comerciale (prăvălii) erau mai la preț, putând să atingă suma de 15 000 aspri⁷⁸. Valoarea prăvăliilor, la Tirgoviște, se plasa între 2 250⁷⁹ și 11 000 aspri⁸⁰, iar la București, între 3 000⁸¹ și 4 000 aspri⁸² per prăvălie.

În Moldova, prețurile caselor din Iași sînt la nivel ceva mai ridicat. Astfel, locurile de casă valorează 120⁸³—150 taleri⁸⁴, iar casele de la 20 taleri⁸⁵ pînă la 300 de taleri⁸⁶, avînd în acest caz pivniță de piatră și loc în jur.

Îmbrăcămintea era scumpă în raport cu produsele agricole. Astfel, o manta prețuia 400 de aspri⁸⁷ cînd era din postav indigen, iar cînd era din grava ajungea la 2 000 de aspri⁸⁸. O haină de grava valora 2 000 aspri⁸⁹, iar dacă era împodobită cu blănuri putea ajunge la 5 000 de aspri⁹⁰. Un cojoc se prețuia cu 300 aspri⁹¹, iar o gheordie de zarpa, de lux, atingea chiar suma de 100 galbeni⁹². Briul costa, fiind mai simplu 1 galben⁹³ iar unul mai luxos ajungea la 600 aspri⁹⁴.

Materialul din care se confecționau unele din aceste obiecte de îmbrăcăminte, neprelucrat, valora, desigur, mai puțin decît obiectele gata confecționate. Astfel, cotul de grava se vindea cu 400—500⁹⁷ aspri, cel de tălpan cu 54 de aspri⁹⁸, iar o blană de vulpe cu 130 aspri⁹⁹.

⁷⁰ *Ibidem*, vol. I, 1951, p. 350—351.

⁷¹ *Ibidem*, vol. II, 1951, p. 233—234.

⁷² *Ibidem*, vol. IV, 1954, p. 334—336.

⁷³ *Ibidem*, vol. II, 1951, p. 90.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 233—234.

⁷⁵ *Ibidem*, vol. I, p. 14.

⁷⁶ *DRH.B.ȚR.* vol. XXI, 1965, p. 120—121.

⁷⁷ *DIR.B.ȚR. veacul XVII*, vol. II, 1951, p. 5—6.

⁷⁸ *DRH.B.ȚR.* vol. XXI, 1965, p. 417—419.

⁷⁹ *DIR.B.ȚR. veacul XVII*, vol. II, 1951, p. 278.

⁸⁰ *Ibidem*, vol. III, 1951, p. 497—498.

⁸¹ *Ibidem*, vol. IV, p. 122.

⁸² *Ibidem*, vol. II, 1951, p. 20—21.

⁸³ *DRH. A. Moldova*, vol. XXII, 1974, p. 268.

⁸⁴ *Ibidem*, vol. XIX, 1969, p. 251—252.

⁸⁵ *DIR. A. Moldova, veacul XVII*, vol. IV, 1956, p. 434—435.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 47—48.

⁸⁷ *DIR. B. ȚR. veacul XVII*, vol. III, 1951, p. 1—3.

⁸⁸ *Ibidem*, vol. II, 1951, p. 327—328.

⁸⁹ *Ibidem*, vol. IV, 1954, p. 556—557.

⁹⁰ *Ibidem*, vol. I, 1951, p. 225—226.

⁹¹ *Ibidem*, vol. IV, 1954, p. 175—176.

⁹² *Ibidem*, vol. I, 1951, p. 366—368.

⁹³ *Ibidem*, p. 342—343.

⁹⁴ *Ibidem*, vol. III, 1951, p. 1—3.

⁹⁵ V. nota 110.

⁹⁶ *DIR.B.ȚR. veacul XVII*, vol. I, 1951, p. 229—231.

⁹⁷ *Ibidem*, vol. IV, 1954, p. 340—342, p. 433—434.

⁹⁸ *Ibidem*, vol. III, 1951, p. 556—557.

⁹⁹ *Ibidem*, vol. IV, 1954, p. 34—36.

Alte produse meșteșugărești prețuiau : covorul între 300—1 000 aspri ¹⁰⁰, pătura 300 de aspri ¹⁰¹, cotul de frînghie (vădit specială) 240 aspri ¹⁰²; spada 780 de aspri ¹⁰³, iar leagănul de Brașov (probabil un fel de trăsură) prețuia 4 000 de aspri ¹⁰⁴. Obiecte de podoabă și de uz casnic, precum și 2 inele de aur, 2 pahare de argint și 12 linguri de argint valorau împreună 40 de galbeni ¹⁰⁵.

În Moldova aceste articole valorau : un cojoc 1 galben ¹⁰⁶, dar dulama de adămască roșie cu nasturi de aur prețuia 24 de galbeni ¹⁰⁷; o rochie costa 1 galben ¹⁰⁸, o cămașă 1 taler ¹⁰⁹ și o pereche de cizme aproape un taler ¹¹⁰. Articole de podoabă : o pereche de cercei se prețuiau un taler ¹¹¹ și tot atît o spilcă ¹¹², însă un teasc de argint valora 20 de taleri ¹¹³.

Manuscrisele, hrană spirituală, erau deosebit de scumpe. Astfel, un octoih se vinde cu 50 de galbeni, iar apoi, cu 30 de galbeni ¹¹⁴, însă un minei ales cu 8 galbeni ¹¹⁵.

Pentru scrierea unui document în Moldova, cunoscutul grămătic Nebojateo incasa 2—3 galbeni ¹¹⁶.

Mesele, ce constituiau adălmășurile cu care se încheia orice tranzacție, la care erau ospătați martorii și participanții la acțiunile de vînzare-cumpărare, erau carecum costisitoare, din moment ce în destul de numeroase cazuri se menționează în documente prețul lor. Acesta putea fi relativ modest, de 130 ¹¹⁷ — 300 aspri ¹¹⁸, dar putea atinge și suma de 1 000 aspri ¹¹⁹.

Desigur că valoarea unei astfel de mese era inferioară unei mese sărbătorești, de nuntă, care, făcută chiar pentru robi, atîngea prețul de 1 000 de aspri ¹²⁰.

Cheltuielile ce se făceau cu judecățile erau și ele importante. Documentele vremii le precizează uneori chiar cu multă exactitate. Astfel, cu o piră purtată se cheltuiau aproximativ 1 000 de aspri ¹²¹, dar și frumoasa sumă de 7 678 aspri, cheltuiți timp de doi ani în pira pentru un sat ¹²².

Nu este lipsit de interes să știm valoarea unor gloabe ce se aplicau pentru diferite delictе sau crime. Astfel, pentru tăierea unei branște, domnia ia 6 boi ¹²³; pentru schilodirea unui om, cei vinovați plătește o gloabă domnească de 2 000 de

¹⁰⁰ *Ibidem*, vol. I, 1951, p. 342—343; vol. IV, 1954, p. 34—36.

¹⁰¹ *Ibidem*, vol. III, 1951, p. 257.

¹⁰² *Ibidem*, vol. IV, 1954, p. 422—423.

¹⁰³ *Ibidem*, vol. I, 1951, p. 352—354.

¹⁰⁴ *Ibidem*, p. 366—368.

¹⁰⁵ *Ibidem*, vol. IV, 1954, p. 80—81.

¹⁰⁶ *DIR. A. Moldova, veacul XVII*, vol. III, 1954, p. 70—71.

¹⁰⁷ *Ibidem*, vol. IV, 1956, p. 398—399.

¹⁰⁸ *DRH. A. Moldova*, vol. XXI, 1971, p. 85—86.

¹⁰⁹ *Ibidem*.

¹¹⁰ *Ibidem*.

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² *Ibidem*.

¹¹³ *DIR. A. Moldova, veacul XVII*, vol. IV, 1956, p. 317.

¹¹⁴ Petre P. Panaitescu, *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R.*, vol. I, 1959, p. 137.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 351.

¹¹⁶ *DIR. A. Moldova, veacul XVII*, vol. IV, 1956, p. 317.

¹¹⁷ *DIR.B.ȚR. veacul XVII*, vol. III, 1951, p. 42.

¹¹⁸ *Ibidem*, p. 447—448.

¹¹⁹ *Ibidem*, vol. II, 1951, p. 278.

¹²⁰ *DRH.B.ȚR.* vol. XXI, 1965, p. 431.

¹²¹ *DIR.B.ȚR. veacul XVII*, vol. II, 1951, p. 326.

¹²² *Ibidem*, vol. III, 1951, p. 452—453.

¹²³ *Ibidem*, vol. IV, 1954, p. 380—381.

aspri¹²⁴, iar în Moldova se plătea capul cuiva salvat de la spinzurătoare cu 46 de taleri¹²⁵.

Robirile de locuitori ce le făceau turcii și mai ales tătarii în incursiunile lor aducătoare de pustiire constituiau de-a dreptul o calamitate. Ni s-au păstrat unele prețuri pe care au fost nevoiți să le plătească oamenii pentru răscumpărarea din robie. Cuantumul acestor sume era, desigur, corespunzător stării sociale și averii celui robit. Astfel, pentru un boier se plătesc 300 de galbeni¹²⁶, iar pentru un simplu locuitor 35 de galbeni¹²⁷, pe cînd pentru o femeie s-au plătit 4 000 de aspri¹²⁸.

În Moldova se plătea suma de 200 taleri pentru un boiernaș, iar pentru o femeie 70 de galbeni¹²⁹.

Aceste prețuri și evaluări din anumite domenii ale vieții sociale, culese din documentele de epocă, ne ajută să ne formăm o imagine mai largă asupra societății românești, să observăm existența unui comerț dinamic care, deși vehicula o parte din producția unei economii agrare, contribuia la acumulări importante de capital și de pămînt. Istoricilor economiei naționale le revine sarcina să facă studii comparative privind rolul cametei, valoarea principalului mijloc de producție din acel timp, specificul dezvoltării comerțului la noi, ponderea și rolul lui în angrenarea economiei românești în economia internațională a timpului.

Mărturii din arhivele turcești referitoare la sfîrșitul tragic al domnului Moldovei Grigore Al. Ghica (1777)

TAHSIN GEMIL

Se știe că domnul în exercițiu al Moldovei, Grigore Al. Ghica (1764—1767 ; 1774—1777), a fost ucis din porunca Porții otomane, în noaptea de 1—2 octombrie 1777. Tragedia petrecută în acea noapte în salonul beilicului (reședința trimișilor oficiali ai Porții) din Iași a produs o puternică impresie în toate provinciile locuite de români. La puțină vreme după consumarea lui, evenimentul a fost evocat în numeroase cronici rimate apărute în Moldova și Muntenia¹, precum și în cea mai veche piesă de teatru românească cunoscută, piesă scrisă — ceea ce este grăitor —

¹²⁴ *Ibidem*, p. 409—401.

¹²⁵ *DIR. A. Moldova, veacul XVII*, vol. IV, 1956, p. 350—351.

¹²⁶ *DIR.B.ȚR. veacul XVII*, vol. IV, 1954, p. 416—418.

¹²⁷ *Ibidem*, p. 26—27.

¹²⁸ *Ibidem*, vol. I, 1951, p. 171—172.

¹²⁹ *DIR. A. Moldova, veacul XVII*, vol. III, 1954, p. 115—116 ; vol. IV, 1956 p. 418—419.

¹ Vezi Emil Turdeanu, *Contribuții la studiul cronicilor rimate*, în „Cercetări literare”, II, 1936, p. 1—26 ; Dan Simonescu, *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII—XVIII)*, Edit. Acad. R. S. România, București, 1967, p. 178—179.